

ORTADOğU GÜNDEMİ

20-26 Mart 2023

2023

■ LEVANT GÜNDEMİ

Suriye

• Uluslararası Gündemde Suriye

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Çin Devlet Başkanı Şi Jinping, ülkelerinin Suriye'nin egemenliğine, bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne verdiği desteği teyit etti. Kremlin tarafından yayımlanan ortak bildiriye iki cumhurbaşkanı, Rusya ve Çin'in Suriye'nin egemenliğini, bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü desteklediğini ve iki ülkenin bizzat Suriyeliler tarafından organize edilen ve uygulanan kapsamlı bir siyasi çözüm sürecinin güçlendirilmesine katkıda bulunduğunu söyledi.¹

Ürdün'ün başkenti Amman'da düzenlenen uluslararası bir toplantıda, Suriye makamlarının Birleşmiş Milletler (BM) yardımlarının Öncüpınar ve Çobanbey sınır kapılarından geçmesinin kolaylaştırılmasından duyulan memnuniyet vurgulandı. Ayrıca Suriye genelinde kapsamlı bir ateşkes çağrısında bulunuldu. ABD Dışişleri Bakanlığı Bölge Sözcüsü Elizabeth Stickney toplantıya dair yaptığı açıklamada "ABD, Suudi Arabistan, Mısır, Fransa, Almanya, Ürdün, Norveç, Katar, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), İngiltere, Avrupa Birliği (AB) ve Arap Birliği hükümetleri temsilcileri ülkeyi vuran depremin ardından Suriye'deki mevcut durumu tartıştı" ifadeleri kullanıldı.²

• Suriye Rejimi

Beşar Esad rejimi, Suriye'nin kuzeyindeki Halep Havalimanı'nın İsrail tarafından hava saldırısıyla hedef alındığı ileri sürdü. Askerî kaynağa dayandırılan haberde, Halep il merkezinin doğusundaki havalimanı çevresine İsrail tarafından hava saldırısı düzenlendiği belirtildi. Haberde, havalimanında maddi hasar olduğu ifade edildi.³

Yerel kaynakların iddiasına göre Suriye'nin Humus vilayetine bağlı Tedmür'de IŞİD militanları rejimin 131. Tugayına bağlı askerlerinin konuşlu olduğu askerî noktalara baskın gerçekleştirdi. Saldırıda biri rütbeli olmak üzere 4 asker öldürülürken IŞİD unsurlarının kayıp vermeden bölgeden çekildikleri belirtildi. Bölgeye yakın bir noktada kısa bir süre önce IŞİD hücrelerinin ABD birliklerine de saldırdığı rapor edildi.⁴

• Fırat'ın Doğusu

Uluslararası Koalisyon Güçleri, Suriye Demokratik Güçleri'nin (SDG) Rakka'da önde gelen 3 IŞİD mensubunu yakaladığını duyurdu. Koalisyon, konuya ilişkin yaptığı açıklamada, SDG'nin

1 <https://sana.sy/tr/?p=277370>

2 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4231066/uluslararası-alandan-suriye-de-ateşkes-çağrısı>

3 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4226756/esed-rejimi-israilin-suriyedeki-halep-havalimanına-saldırı-düzenlediğini-iddia>

4 <https://npasyria.com/en/95087/>

Rakka'da iki operasyon düzenlediğini ve 3 IŞİD mensubunun tutuklandığını bildirdi. Özel Harekât Müşterek Görev Gücü Komutanı Claude Tudor, "SDG'nin Rakka bölgesinde karmaşık operasyonlar planlama ve yürütme yeteneği, IŞİD'in kalıcı yenilgisine yönelik ortak hedeflerimizden ayrılmaz bir parçasıdır" dedi.⁵

Yerel kaynakların iddiasına göre, Elbu Kemal'de bulunan İran destekli milislere ait bazı askerî üsler hava saldırısıyla hedef alındı. Sınır bölgesindeki noktalara yapılan bu saldırının bilançosuna dair henüz açıklama gelmezken saldırı sonrası bölge üzerinde bir de İHA uçtuğu rapor edildi.⁶

İran destekli milisler, Suriye'nin Haseke kentindeki IŞİD'e karşı Uluslararası Koalisyon'a ait bir tesise İHA saldırısı düzenleyerek 1 sözleşmeli personel ile 5'i ABD askeri 6 kişinin yaralanmasına sebep oldu. ABD Ordusu bu saldırıya misilleme olarak Suriye'deki İranlı milislere hava saldırısı düzenledi. Saldırı ile ilgili açıklama yapan ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin, "Başkan Biden'in talimatıyla ABD Merkez Komutanlığı kuvvetlerine, İran Devrim Muhafızları Ordusu (DMO) ile ilişkili grupların kullandığı tesislere hava saldırıları yapılması yetkisi verdim. Bu saldırı, bugünkü saldırının yanı sıra, DMO ile ilişkili gruplar tarafından Suriye'deki koalisyon kuvvetlerine yönelik son dönemde gerçekleştirilen bir dizi saldırıya yanıt olarak gerçekleştirildi" ifadelerini kullandı.⁷

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

Yerel kaynakların iddiasına göre güney İdlib'de muhalif Ebubekir Sıddık Tugayı tarafından Fatatra bölgesindeki rejim hatlarına sızma operasyonu düzenlendi. Saldırıda rejim güçlerinin 15'e yakın milisini kaybettiği iddia edildi. Muhalif unsurların rejime asker kaybı yaşatmasının haricinde rejim güçlerine ait araçları etkisiz hâle getirip silahların bir kısmına el koyduğu da iddialar arasında yer aldı.⁸

Suriye İnsan Hakları Gözlemevi'nin (SOHR) aktardığı habere göre, İdlibiin güney kırsalında bir rejim askeri "El Fetih El Mubin" operasyon odası gruplarının keskin nişancıları tarafından öldürüldü. Rejim güçleri Halep'in batı kırsalındaki köylere ağır topçu ateşi açtı. Olayda ölen ya da yaralanan olmadığı bildirildi.⁹

Yeni bir BM insani yardım konvoyunun Suriye-Türkiye sınırındaki Bab El-Hava kapısından Suriye'nin kuzeybatısındaki felaketten etkilenen bölgelere geçtiğini bildirdi. Konvoyun, gıda ve tıbbi malzemeler de dâhil olmak üzere insani yardım taşıyan 34 kamyonun olduğu kaydedildi.¹⁰

5 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/syria/18032023>

6 [طيران-مجهول-يستهدف-مواقع-لميليشيات-ايراني-في-دير-الزور](https://www.qasioun-news.com/ar/articles/261319/طيران-مجهول-يستهدف-مواقع-لميليشيات-ايراني-في-دير-الزور)

7 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/syria/240320232>

8 [قتلى-بصغوف-قوات-النظام-جنوب-ايدلب](https://www.qasioun-news.com/ar/articles/261163/قتلى-بصغوف-قوات-النظام-جنوب-ايدلب)

9 <https://www.syriaahr.com/en/293442/>

10 <https://www.syriaahr.com/en/293224/>

İsrail-Filistin

İsrail Maliye Bakanı Bezael Smotrich, Parisite yaptığı bir konuşmada Filistin halkının varlığını reddetti. Dinî Siyonist Parti'nin Başkanı Smotrich, "Filistinliler diye bir şey yoktur çünkü Filistin halkı diye bir şey yoktur" dedi.¹¹

ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcü Yardımcısı Vedant Patel 21 Mart'ta Washington'da gazetecilere verdiği demeçte, Maliye Bakanı Bezael Smotrich'in "Filistin halkı diye bir şey yoktur." iddiasının "saldırgan" olduğunu söyledi. Patel, "Filistinliler zengin bir tarihe ve kültüre sahip ve ABD, Filistin halkıyla ortaklığa büyük değer veriyor" dedi.¹²

İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, İsrail'de planlanan yargı revizyonu ile ilgili tartışmaların ortasında 24 Mart'ta İngiliz mevkidaşı Rishi Sunak ile Downing Caddesinde bir araya geldi. Netanyahu'nun ofisi, Sunak ve diğer İngiliz yetkililerle yapılan görüşmelerin İran'ın hızla ilerleyen nükleer programına odaklandığını söyledi.¹³

İsrail Savunma Bakanı Yoav Gallant, ülkede siyasi krize ve kitlesel protestolara yol açan tartışmalı yargı düzenlemesinin durdurulması için hükûmete çağrı yapmasının ardından görevden alındı. Eski ana muhalefet lideri Başbakan Yair Lapid, Savunma Bakanı'nın görevden alınması üzerine Netanyahu'nun İsrail için artık bir tehdit oluşturduğunu söyledi. Hükûmet karşıtı protestocular da Binyamin Netanyahu'ya tepki olarak başta Tel Aviv ve Batı Kudüs olmak üzere ülke genelinde meydanlara indi.¹⁴

Müslümanların kutsal ayı ramazanın ilk gününde, İsrail hapishanelerinde tutulan Filistinli mahkûmlar, perşembe günü İsrail Hapishane Hizmetleri ile anlaşmaya vardıkdan sonra planlanan açlık grevini askıya aldıklarını ifade etti. Filistin Tutsaklar Kulübü'nün açıklamasına göre, İsrail yetkilileri taleplerinin çoğunu kabul etti ve mahkûmlara yönelik "tüm cezai ve keyfi önlemleri" durdurdu.¹⁵

Ürdün

Ürdün Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Eymen Safedi 22 Mart'ta Londrada İngiltere Dışişleri Bakanı James Cleverly ile bir araya geldi. İki bakan, başta Filistin meselesi olmak üzere bir dizi bölgesel ve uluslararası konuya odaklanan kapsamlı görüşmelerde bulundu. İki bakan, iki krallığı birbirine bağlayan tarihî dostluğun "köklü" olduğunu vurgulayarak kalkınma, ekonomi, ticaret, savunma ve güvenlik alanlarında iş birliğini arttırmaya yönelik çabaların devam edeceğini teyit etti.¹⁶

Ürdün Parlamentosu 22 Mart'ta İsrail büyükelçisini sınır dışı etmek için sembolik olarak oy kullandı. Ürdün yasama meclisinin oyu, Maliye Bakanı Bezael Smotrich'in Parisite Ürdün, Gazze ve Batı Şeria'yı da

11 <https://www.jpost.com/israel-news/article-734835>

12 <https://m.jpost.com/breaking-news/article-734953>

13 <https://www.i24news.tv/en/news/israel/diplomacy/1679654575-israel-s-netanyahu-meets-with-british-pm-sunak-in-london>

14 <https://www.jpost.com/breaking-news/article-735495>

15 <https://www.i24news.tv/en/news/israel/defense/1679592616-palestinian-prisoners-in-israel-agree-to-suspend-hunger-strike-on-first-day-of-ramadan>

16 <https://www.jordantimes.com/news/local/safadi-uks-cleverly-talk-ties-region-london>

içine alan genişletilmiş İsrail haritasına benzeyen bir grafikte yaptığı konuşmanın ve Filistin halkının varlığını inkâr etmesinin ardından geldi.¹⁷

Ürdün, İsrail Maliye Bakanı'nın Ürdünü de içeren genişletilmiş sınırları olan bir devlet haritası sunmasının İsrail'in konumunu temsil etmediğine dair güvence aldığını duyurdu. Reuters'a konuşan Ürdünlü bir kaynağa göre, İsrail Ulusal Güvenlik Danışmanı, Ürdün Dışişleri Bakanı Eymen es-Safedi ile görüşerek, İsrailin Ürdün sınırlarına ve Amman ile imzalanan barış anlaşmasına saygı duyduğunu ifade etti.¹⁸

Ürdün Dışişleri Bakanlığında yapılan yazılı açıklamada, Danimarkanın başkenti Kopenhag'da Kur'an-ı Kerime yönelik yapılan saldırı şiddetle kınanarak, «saldırının mübarek ramazan ayında Müslümanların dinî duygularını kışkırtan, kabul edilemez, ırkçı bir eylem» olduğu belirtildi. Açıklamada, tehlikeli nefret eylemlerinden biri ve dinlere hakaret ile şiddeti teşvik eden İslamofobi'nin bir tezahürü olan saldırının, asla ifade özgürlüğü olarak kabul edilemeyeceği vurgulandı.¹⁹

Lübnan

Filistin İslami Cihad Hareketinden yapılan yazılı açıklamaya göre, Ziyad en-Nehhale başkanlığındaki İslami Cihad heyeti, Lübnan'da Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah ile bir araya geldi. Görüşmede, bölgedeki gelişmeler ve Filistin direnişinin karşı karşıya kaldığı meydan okumalar ele alındı.²⁰

Uluslararası Para Fonu (IMF) Lübnan Misyon Şefi Ernesto Rigo, ekonomik krizdeki Lübnan'ın durumunun çok kötü bir seviyeye ulaştığını belirterek, hükûmete Lübnan Merkez Bankasından "borç para" almamaları uyarısı yaptı. Başkent Beyrut'ta bir basın toplantısı düzenleyen Rigo, Lübnan hükûmetinin 1 yıl önce hayata geçirilmesi için söz verdiği reformlar hususunda "çok yavaş" davrandığını vurgulayarak "Lübnan çok kötü bir durumda" ifadelerini kullandı.²¹

Lübnan'daki siyasi partiler, yaklaşık altı aylık boşluktan sonra cumhurbaşkanlığı seçimlerini aksatmanın sorumluluğunu birbirlerine yükledi. Bazıları, Temsilciler Meclisi Başkanı Nebih Berri'nin son zamanlarda söylediği gibi sorunun Hristiyanlar arasında olduğuna inanırken, Hizbullah karşıtları ise sorunun iki farklı proje arasında olduğunu ve tek bir mezheple sınırlı olmadığını öne sürdü.²²

17 <https://m.jpost.com/breaking-news/article-735037>

18 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4225061/ürdün-israil-sınırlarımıza-saygi-duyduğunu-teyit-etti-gerekli-önlemleri>

19 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/urdunden-danimarkada-kuran-i-kerime-yapilan-saldiriya-kinama-755859.html>

20 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4220761/hizbullah-lideri-islami- Jihad-lideriyle-filistindeki-gelistmeleri-görüştü>

21 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4230326/imf-lübnan-misyon-şefi-ernesto-rigo-lübnan-çok-kötü-bir-durumda>

22 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4231186/lübnan-da-cumhurbaşkanlığı-krizi-ve-iki-proje-tartışması-sürüyor>

Lübnan'da, karaborsada 100 bin lira seviyesinde işlem gören dolar, 140 bine çıkarak yeni bir rekor kırdı. Lübnan lirasının dolar karşısında 3 yıldan bu yana süren değer kaybı yüzde 99 seviyesine ulaştı. Lirada yaşanan değer kaybının ardından ülkenin farklı bölgelerindeki vatandaşlar, hayat pahalılığı ve akaryakıt fiyatlarındaki artışa tepki göstermek için yolları trafiğe kapatmıştır.²³

²³ <https://www.bloomberght.com/lubnan-lirasi-dolar-karsisinda-tarihi-seviyeye-geriledi-2327368>

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Ankara'da bir araya geldi.²⁴ Erdoğan, PKK, IŞİD ve FETÖ gibi terör gruplarının her iki ülke için de tehdit oluşturduğunu söyledi.²⁵ Erdoğan, Türkiye'yi ziyaret eden Sudani'ye Irak'ın "acil su ihtiyacının" farkında olduğunu söyledi ve Dicle Nehri su akışını bir aylığına arttırma sözü verdi.²⁶ Türkiye Cumhurbaşkanı, Türkiye ve Irak'ın Basra vilayetinden Türkiye sınırına uzanan kara ve demiryolu ulaşım koridoru inşa edeceklerini söyledi ve «Basra'dan Türkiye'ye uzanan Kalkınma Yolu Projesinin hayata geçirilmesi için çalışmaları yürütecek bakan arkadaşlarımızı görevlendirdik. Kalkınma Yolu Projesini bölgemiz için yeni İpek Yolu'na dönüştürecekimize inanıyorum» dedi.²⁷ Irak Savunma Bakanı Sabit Muhammed Abbasi de Türk mevkidaşı Hulusi Akar ile görüşmesinde, savunma, güvenlik ve savunma sanayiinde iş birliği konularını ele aldı.²⁸

Irak Başbakanı Sudani, İngiltere'nin Bağdat Büyükelçisi Mark Bryson Richardson ile iki ülke arasındaki çeşitli alanlarda ve sektörlerde ikili işbirliğini artırmanın ve geliştirmenin yollarını görüştü. Görüşmede, Irak hükümetinin reform, kalkınma ve güvenlik çabalarını destekleyen ve iki ülke arasındaki ilişkilerin seviyesini geliştirmek için yeni yollar açan yapıcı işbirliğinin sürdürülmesine vurgu yapıldı.²⁹

Irak Adalet Bakanı Halit Şivani, Suudi Arabistan'ın Bağdat Büyükelçisi Abdulaziz Şimeri'yi kabul etti. Şivani, Suudi Arabistan'ının Bağdat Büyükelçisi Abdulaziz Şimeri ile ortak çalışmayı güçlendirmenin ve yönetmenin önemini vurguladı. Açıklamaya göre görüşmede, uluslararası insan hakları standartlarına uygun olarak iki ülke arasındaki hükümlü mübadelesine ilişkin anlaşmayı harekete geçirme mekanizmaları tartışıldı.³⁰

Brüksel'de gerçekleştirilen Avrupa Birliği'nin (AB), Irak İşbirliği Konseyi toplantısı öncesi, AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell ve Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin basın açıklaması yaptı. Fuad Hüseyin, AB'nin Iraklılara her zaman yardım ettiğini söyledi. Josep Borrell, AB üyesi devletlerin, Irak'ın terör örgütü IŞİD'i yenmesine yardım ettiğini ve savaştan zarar gören bölgelerin yeniden imar edilmesine destek olacaklarını belirtti.³¹ Irak ve AB, sürdürülebilir kalkınma, yeşil enerjiye geçiş, yönetim, bölgesel bağlantı ve sürdürülebilir finans konularında ortak bir bildiri yayımladı.³²

24 <https://www.iraqnews.com/iraq/iraq-turkey-agree-to-move-forward-with-development-route/>

25 <https://www.trtworld.com/turkey/turkiye-iraq-reaffirm-commitment-to-combatting-all-forms-of-terrorism-66348>

26 <https://www.france24.com/en/live-news/20230321-erdogan-pledges-to-ease-iraq-s-water-shortage>

27 http://www.china.org.cn/world/2023-03/22/content_85184052.htm

28 <https://www.tebaajansi.com/irak/savunma-bakani-abbasi-turk-mevkidasıyla-gorustu-h305869.html>

29 <https://ina.iq/turkmen/38400-babakan-sudani-ingilterenin-irak-buyukelcisiyle-bir-araya-geldi.html>

30 <https://ina.iq/turkmen/38409-bakan-uvani-suudi-arabistan-nn-badat-buyukelcisi-imeri-ile-bir-araya-geldi.html>

31 <https://www.tebaajansi.com/irak/fuad-huseyin-ab-iraklılara-her-zaman-yardim-etmistir-h305800.html>

32 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/EU-and-Iraq-Partnership-for-Sustainable-Development-Advancing-Climate-Action-Governance-and-Regional-Connectivity>

Mısır Cumhurbaşkanı Abdulfettah es-Sisi, Irak Başbakanı Sudani ile görüştü. Görüşmede, karşılıklı çıkarları ilgilendiren bir dizi konu ile Arap coğrafyasında ve bölgede yaşanan gelişmeler ve Ürdün ile üçlü iş birliğini güçlendirmeye yönelik çabalar hakkında görüş alışverişinde bulunuldu.³³

Irak Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ahmed el-Sahaf yaptığı açıklamada, Irak hükûmetinin, İsrail Maliye Bakanı Bezalel Smotrich'in Filistin halkının varlığını inkâr ettiği açıklamalarını kınadığını belirtti.³⁴

• Güvenlik

Irak'ı ziyaret eden İran Ulusal Güvenlik Yüksek Konseyi Genel Sekreteri Ali Şemhani, Bağdat'ta Irak Parlamento Başkanı Muhammed el-Halbusi ile bir araya geldi. Toplantıda, iki ülke arasındaki ikili ilişkiler, bölgedeki gelişmeler ve iş birliği konuları ele alındı.³⁵ Irak ve İran bir sınır güvenliği anlaşması imzaladı. Böylelikle sınır güvenliğini sıkılaştırmayı amaçlayan bir anlaşma imzalandı.³⁶

ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı (CENTCOM) Irak'taki savaşta yaklaşık 5 bin askerin öldürüldüğünü açıkladı. "Savaşta öldürülen 4 bin 418 ABD askerinin anılarını ve miraslarını onurlandırıyoruz" açıklamasını yapan CENTCOM'un hâlihazırda Irak hükûmetinin daveti üzerine Irak'ta görev yaptığı ve görevlerinin sadece tavsiye niteliğinde olduğu vurgulandı.³⁷

• Ekonomi

Irak Petrol Bakanı Hayyan Abdulgani, Fransız petrol devi Total Enerji ile Irak arasında uzun süredir ertelenen 27 milyar dolarlık enerji anlaşmasındaki uzlaşmazlıkları çözmek için yapılan görüşmelerin ileri aşamalara ulaştığını söyledi. 2021'de Total'in Irak'ın güneyinde 25 yıl boyunca sürdürülecek olan 10 milyar dolarlık yatırımını içeren anlaşma imzalanmıştı.³⁸

Irak Başbakanı Sudani, ülkesinin Suudi Arabistan ile enerji ve iklim sektörlerinde iş birliği de dâhil olmak üzere daha yakın ekonomik ve yatırım ilişkileri kurma taahhüdünü teyit etti. Suudi Ticaret Bakanı Macid el-Kasabi ve beraberindeki heyet ile gerçekleştirdiği üst düzey görüşmede Sudani, iki ülke arasındaki ekonomik ve yatırım iş birliğini güçlendirmek için ikili ilişkilerin geliştirilmesine önem verdiğini belirtti.³⁹

33 <https://www.africa-newsroom.com/press/president-elsisi-speaks-with-prime-minister-of-iraq?lang=en>

34 <https://www.iraqnews.com/iraq/iraq-condemns-israeli-finance-minister-statements/>

35 <https://www.tebaajansi.com/ortadogu/halbusi-ile-iran-ulusal-guvenlik-yuksek-konseji-sekreteri-gorustu-h305795.html>

36 <https://www.aljazeera.com/news/2023/3/19/iraq-and-iran-sign-deal-to-tighten-border-security>

37 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/CENTCOM-our-work-in-Iraq-is-only-advisory>

38 <https://www.thedailystar.net/business/global-economy/news/iraq-final-stages-talks-27b-totalenergies-agreement-3275551>

39 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Al-Sudani-expresses-Iraq-s-commitment-to-forging-deeper-economic-ties-with-Saudi-Arabia>

Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) Genel Sekreteri Haitham el-Gais, iki günlük resmî ziyaret için Bağdat'a geldi.⁴⁰ Irak Petrol Bakanı Hayyan Abdulgani, Irak'ın OPEC+ anlaşmasında öngörülen günlük 220 bin varil olan üretim oranlarına bağlı olduğunu söyledi. Abdulgani, Bağdat'ta düzenlenen konferansta "Irak'ın güneyinde faaliyet gösteren bazı petrol şirketlerini OPEC+ kararına uymak için üretimlerini kısımaya zorladık" dedi. Abdulgani, OPEC+'nın karar vermesi hâlinde Irak'ın üretimi artırmaya hazır olduğunu da sözlerine ekledi. OPEC Genel Sekreteri Haitham el-Gais ise üretimi azaltma kararının küresel petrol piyasalarının karşı karşıya olduğu zorlukların üstesinden gelmesine yardımcı olduğunu söyledi.⁴¹

Irak ile Çin arasında düzenlenen doğal gaz anlaşması projesinin maliyetinin 93 milyon dolar olacağı ifade edildi. Hazırlanan sözleşme 4 Mart 2023 tarihinde, Çinli firma China Petroleum Engineering & Construction Corporation (CPECC) tarafından imzalanmıştı.⁴²

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Norveç Mülteci Konseyi'nin (NRC) yeni bir raporuna göre, Irak'ta yerinden edilmiş her üç çocuktan birinde güvenlik ve travma korkusu olduğu belirtildi. Yeni rakamların, IŞİD'e karşı askerî operasyonların sona ermesinden yıllar sonra bile on binlerce Iraklı'nın uzun süreli yerinden edilmenin etkisini taşıdığına işaret ettiği belirtildi.⁴³

40 <https://www.iraqnews.com/iraq/iraq-affirms-its-commitment-to-opec-decisions/>

41 <https://english.alarabiya.net/News/middle-east/2023/03/21/OPEC-deal-contributed-in-addressing-oil-market-challenges-Secretary-general>

42 <https://www.meed.com/iraq-gas-compression-contract-is-worth-93m>

43 <https://www.nrc.no/news/2022/september/iraq-repeated-displacement-causes-trauma-among-a-third-of-children/>

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, 21 Mart 2023'te Ankara'ya ziyaret eden Irak Başbakanı Muhammed es-Sudani ile birlikte Türkiye'ye yapılan resmî heyette yer aldı.⁴⁴

22 Mart 2023'te Irak Parlamentosunun gerçekleştirdiği toplantıda 12 sayılı 2018 yılı Vilayet ve İlçe Meclis Seçim Yasası'nda yer alan 35. maddenin kaldırıldığı bildirildi. Söz konusu madde Kerkük'teki seçmen kütüklerinin incelenmesi öngörmekteydi. Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, Kürtlerin 35. maddeye karşı çıktığını ifade ederek Şiiiler ile Sünnilerin Türkmenlere destek vermediğini söyledi.⁴⁵

Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi ve Kerkük Arap Meclisi tarafından 22 Mart 2023'te yapılan ortak basın açıklamasında, Kerkük'e ilişkin Vilayet ve İlçe Meclis Seçimleri Yasası'nda 35. maddenin yasadan çıkarılması hâlinde yasanın Türkmenler ve Araplar tarafından kabul edilmeyeceği belirtildi. Kerkük seçmen kütüklerine usulsüz bir şekilde 300 bin seçmenin eklendiği açıklandı. Ayrıca açıklamada Kerkük'teki Bağımsız Yüksek Seçim Komiserliği Şubesinin 2005 yılından beri tek bir tarafça kontrol edildiği dile getirildi.⁴⁶

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, ITC Kerkük Milletvekili Erşat Salihi ve Kerkük Milletvekili Garip Tazeli, Arap kökenli Muheymin el-Hamdani Bağdat'ta bir araya geldi. Bir araya gelen Kerkük yetkilileri, Kerkük'ün özelliğini dikkate alan bir mekanizmanın vilayet seçim yasasına dâhil edilmesini görüştü.⁴⁷

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, vilayet seçim yasasından 35. maddenin çıkartılmasına karşı sessiz kalan siyasi tarafları eleştirdi. 2018 Vilayet Seçim Yasası'nın 35. maddesine göre Kerkük'teki seçim kütükleri gözden geçirilecek ve Kerküklü olmayan hile ile seçmen kütüklerine eklenen seçmenlerin Kerkük'te oy kullanması engellenecek. Salihi, daha önce BM ile yapılan 2 aylık bir görüşme sonucunda 35. maddenin Vilayet ve İlçe Meclis Seçim Yasası'na dâhil edildiğini ifade etti.⁴⁸

25 Mart 2023'te Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, Fetih Koalisyonu lideri Hadi el-Amiri, ITC Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, Başbakan Yardımcısı ve Planlama Bakanı Muhammed Ali Temim, Adalet Bakanı Halit Şivani ve Kerkük milletvekilleri Bağdat'ta bir toplantı gerçekleştirdi. Toplantıda Kerkük'ün özelliğini dikkate alan bir çözüm mekanizmasının Vilayet ve İlçe Meclis Yasası'na dâhil edilmesi için görüşmeler yapıldı.⁴⁹

44 <https://www.facebook.com/itchasanturan/posts/pfbid0iAtm58yr36feKnK7K3Vvb6hqMM27n5rhbz4yBUHq1NZ25qmcieFS0HpFHascaWwl>

45 <https://www.facebook.com/watch/?ref=saved&v=1247847122495674>

46 <https://www.facebook.com/itchasanturan/posts/pfbid02YqeVrjFjSvqdVwnCSSe3DWMgCdsMt132iQTWYFCyj7zy7RA2WrXDpdQYMYLs7V4L>

47 <https://www.facebook.com/arshedalsalihi/posts/pfbid0bNKNS8mDgJHnnzr9axeGaHpbdaAhCiCT8mDat3MPxmcMVCHtQuvgguYXWDWmZtQeVl>

48 <https://www.facebook.com/watch/?ref=saved&v=168493205661636>

49 <https://www.facebook.com/arshedalsalihi/posts/pfbid0djGSUHCbrZYtdyyyZndLnymh2WZ3Jb3eNQCcuPUWXmPDi8XjEHcJaqanc9ptKCVdcl>

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, vilayet seçimlerinde Kerküklü olmayan yüzbinlerce seçmenin Kerkük'te oy kullanmasından endişe duyduklarını bildirdi. Salihi, basına yaptığı açıklamada, 25 Mart'ta parlamentonun Vilayet Seçim Yasası'nda bazı değişikliklere gideceğini ve 35. maddesinde herhangi bir değişikliğin Türkmenleri endişelendirdiğini ifade etti.⁵⁰

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, vilayet seçim yasasında Kerkük'e ilişkin uzlaşya dayalı bir tasarı sunduklarını bildirdi. Söz konusu tasarıya göre Kerkük'ün 1957 nüfus kütüğü ve 140. maddeye komisyonuna göre nüfus kaydına eklenenler esas alınarak seçmen kütükleri incelenecek.⁵¹

Kerkük Vali Vekili Rakan Said el-Cuburi, Altunköprü Katliamı'nın 32. yıl dönümü dolayısıyla paylaşımında bulundu. Cuburi, yaptığı yazılı açıklamada, Irak Türkmen Cephesi, Türkmen siyasi partileri, Türkmen şahsiyetleri ve şehit ailelerine taziyelerini ilettiler. Cuburi yaptığı açıklamada "Türkmenler ülkemizin savunması ve ulusal kimliğinin korunması için ciddi tutumlar sergiledi" ifadesini kullandı.⁵²

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, Kuzey Petrol Şirketini ziyaret etti. Turan, Kuzey Petrol Şirketi Genel Müdürü Burkan Hasan ile şirketteki üst düzey pozisyonlarda Kerkük bileşenleri arasında adil dağıtımın yapılmasını ve şirketin sunduğu hizmetleri görüştü.⁵³

• Güvenlik

ITC Sözcüsü Muhammed Saman, terör örgütü PKK'nın, ITC ve diğer Türkmen siyasi parti yetkililerine yönelik suikast ve parti binalarına saldırı tehdidinde bulunduğunu belirtti. ITC Sözcüsü Saman, "Sadece Kerkük'te değil Türkmenlerin yoğun yaşadığı diğer bölgelerde de olası saldırılara karşı uyarıldık" dedi.⁵⁴

Irak Güvenlik Medya Birimi tarafından 22 Mart 2023 tarihinde yapılan yazılı açıklamaya göre, Kerkük'ün güneyindeki kırsal bölgelerde IŞİD mensuplarına yönelik operasyon düzenlendiği belirtildi. Açıklamada Reşad, Riyaz ve Zap nahiyeleri yakınlarında 10 IŞİD mensubunun gözaltına alınarak, resmî işlemlerin ardından mahkemeye sevk edildiği aktarıldı.⁵⁵

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Genel Başkanı Hasan Turan, eski ITC Güvenlik Daire Sorumlusu Ahmet Tahir için düzenlenen mevlid-i şerifte yaptığı konuşmada Kerkük polis müdürünü

50 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/40806-salihi-secimde-kerkuklu-olmayanlarin-kerkuk-teoy-kullanmasindan-endise-duyuyoruz.html>

51 <https://www.facebook.com/watch/?ref=saved&v=251582643971347>

52 <https://www.tebaajansi.com/irak/cuburi-turkmenler-kerkuk-un-ulusal-kimligi-icin-kurbanlar-h305995.html>

53 <https://www.facebook.com/itchasanturan/posts/pfbid02bEtaw8YP7tMUovGJCyW27X2BxB9f7jRCkVZsJYdsm2NZYJRa6fPvkfhm1LfmGbP3l>

54 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/40801-irak-turkmen-cephesi-irak-istihbarat-biriminden-turkmen-yetkililere-pkk-uyarisi-geldi.html>

55 <https://www.iqirag.news/security/48175--10-.html>

eleştirdi. Turan, Kerkük polis müdürünü Ahmet Tahir suikastının üzerini örtmekle suçladı. Turan, “Uzun süredir tehdit mesajları alıyoruz, bu durumdan tüm güvenlik teşkilatlarının haberi var ancak ne yazık ki hiçbir teşkilatın tedbir almadığını gördük” diye konuştu.⁵⁶

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Etnik ve Dinî Oluşumlardan Sorumlu Bakan Aydın Maruf, Adıyaman’da Türk Kızılayının merkezini ziyaret etti. Maruf, bölgedeki depremzedelerle görüştü.⁵⁷

56 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/40721-baskan-turan-pkk-ve-deas-terror-orgutleri-turkmenleri-hedef-aliyor.html>

57 https://twitter.com/aydn_maruf/status/1638183213100089346

Paris Uluslararası Tahkim Mahkemesi, Türkiye aleyhine açılan IKBY petrolünün ihracatı davasında Irak'ı haklı buldu. Irak Petrol Bakanlığı kararı memnuniyetle karşıladıklarını açıklarken Irak'ın, IKBY ve Kerkük petrolünün Türkiye'ye akışını durdurduğu ileri sürüldü. Öte yandan Türkiye de IKBY'den petrol ihracatının durdurulduğunu açıkladı. Üst düzey bir Irak Petrol Bakanlığı yetkilisi, "Türkiye'nin mahkeme kararına saygı duyacağı konusunda Irak'ı bilgilendirdiğini" aktardı. Petrol Bakanlığından başka bir kaynak da "bir bakanlık heyetinin Türkiye'ye giderek enerji yetkilileri ile görüşeceğini ve görüşmede IKBY'den ham petrolü tahkim kararı ile uyumlu bir şekilde ihraç etmek için yeni bir mekanizmanın ele alınacağını" ifade etti.⁷² Öte yandan IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, Uluslararası Tahkim Mahkemesinin Türkiye'ye petrol ihracatı anlaşması hakkındaki kararının Erbil ile Bağdat arasındaki meselelerin çözümü için iyi bir temel oluşturduğunu belirtti. Konu hakkında sosyal medya hesabı üzerinden bir açıklama yapan Mesrur Barzani, "IKBY'den bir heyet, iyi niyet temelinde görüşmelerimizi sürdürmek için 26 Mart'ta Bağdat'ı ziyaret edecek" dedi.⁷³ Öte yandan IKBY Doğal Kaynaklar Bakanlığı tarafından da söz konusu mahkemenin kararının Bağdat hükûmeti ile ilişkilerini engellemeyeceği yönünde bir açıklama yapılarak "İlgili konuları görüşmek ve çözüme kavuşturmak için Bağdat'ı tekrar ziyaret edeceğiz" denildi.⁷⁴

72 <https://www.youtube.com/watch?v=CTIF0Ac7z6U>

73 <https://gulanmedia.com/so/story/299236/> - باشه بۆ - به غدا - زه مینه یه کی - له گهل - له یه کتێگه یشتنمان - له گهل - به غدا - زه مینه یه کی - باشه بۆ - چار مسهر کردنی - کێشه کاز

74 <https://gov.krd/mnr/activities/news-and-press-releases/2023/march/> / ارابه یندر اوێک له سوهاره تی - سامانه مسهر و شتییه کانه وه

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Güvenlik

KİK'in Yeni Genel Sekreteri Casim el-Bideyvi, 23 Mart tarihinde İsraili yetkililerin Batı Şeria'nın kuzeyine yerleşim iznini vermeleri üzerinden kınama mesajı yayımladı. Genel Sekreter el-Bideyvi, verdiği açıklamasında İsrail hükûmetinin kararının uluslararası hukuka aykırı olmasının yanı sıra bölgesel ve uluslararası barış çabalarının baltalanmasına neden olduğunu dile getirdi.⁷⁵

• Ekonomi

BAE, haftalık sunduğu yeni raporunda 'Cesur Şövalya-2' yardımları kapsamında Türkiye ve Suriye'deki deprem bölgelerine düne kadar 7 bin 656 ton ağırlığında toplamda 236 yardım uçağını ilettiğini açıkladı. Aynı zamanda Ramazan ayı iftarı vesilesiyle Türkiye'de depremden etkilenen 11 farklı ilimize 200 ton hurmanın iletildiği açıklandı.⁷⁶

• Siyaset

Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Faysal bin Farhan, İranlı mevkidaşı Hüseyin Amir-Abdulahyan'ı 23 Mart tarihinde arayarak, Suudi Arabistan'ın, İran'ın dışişleri bakanları toplantısı teklifini kabul ettiğini bildirdi. Görüşme sonrasında Suudi Arabistan Kraliyeti tarafından yapılan resmî açıklamada ikili arasında yakın dönemde farklı ülkede/başkentte bir görüşmenin gerçekleştirileceği açıklandı. Aynı zamanda aktarılan haberlerde ikili arasında ramazan ayı tebrik mesajlarının paylaşıldığı yazıldı.⁷⁷

Suudi Arabistan Dışişleri Bakanlığı ve devletin resmî haber kanalı olan El-İhbariye tarafından aktarılan haberlere göre Suudi Arabistan, İran örneğinde olduğunu gibi, iki ülke arasında diplomatik misyonların açılması için Suriye ile temaslarını başlattı. Buna göre iki ülke arasında gerçekleştirilecek ilk etaplı görüşmelerde konunun değerlendirileceği bilgisi aktarıldı.⁷⁸

Umman Sultanı Heysem bin Tarık, 23 Mart Perşembe sabahında Vladimir Putin ile telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Aktarılan resmî haberlere göre görüşmeyi başlatan taraf Rusya oldu. Aynı zamanda Rus basını tarafından aktarılan bilgilerde kapsamlı olması nedeniyle görüşmenin, iki ülke arasındaki "ilk kapsamlı görüşme" olarak nitelendirildiği yazıldı. Görüşmenin uzun sürmesiyle birlikte iki lider arasında ikili ilişkilerin yanı sıra bölgesel meselelerin değerlendirildiği yazıldı.⁷⁹

75 <https://www.gcc-sg.org/ar-sa/MediaCenter/NewsCooperation/News/Pages/news2023-3-23-2.aspx>

76 <https://www.yenisafak.com/ar/world/4028197>

77 <https://arabic.cnn.com/middle-east/article/2023/03/23/saudi-foreign-minister-calls-his-iranian-counterpart-saudi-foreign-ministry>

78 <https://www.alarabiya.net/saudi-today/2023/03/24/الخارجية-السعودية-محادثة-مع-سوريا-لاستئناف-الخدمات-القنصلية-بين-البلدين>

79 <https://alkhaleejonline.net/سياسة/الأول-تاريخياً-اتصال-بين-سلطان-عُمان-والرئيس-الروسي>

Arap Birliği Genel Sekreteri Yardımcısı Büyükelçi Hüsam Zeki, Arap Birliği Genel Sekreteri Ahmet Ebu el-Gayt ile istişare yapılmasının ardından Riyad'da düzenlenmesi planlanan 32. Arap Birliği Zirvesi tarihinin 19 Mayıs olarak belirlendiğini açıkladı. Bununla birlikte toplantı sırasında değerlendirilecek konuların toplu hâle getirilebilmesi için, 5 gün öncesinde küçük çaplı toplantıların düzenleneceğini açıkladı.⁸⁰

22 Mart tarihinde, Umman Maskat'ta KİK Dışişleri Bakanı Zirvesi'nin 155. oturumu düzenlendi. Zirve sonrasında verilen ortak açıklamada KİK'in; terör, Filistin davası, Suudi Arabistan-İran diplomatik anlaşması, Yemen iç savaşı, Irak'ın su sorunu, Sudan, Libya, Nahda (Rönesans) Barajı meselesi ve Rusya-Ukrayna savaşı etkileri konularının değerlendirildiği aktarıldı. Bununla birlikte 10 Mart tarihinde Suudi Arabistan-İran arasında imzalanan ortak anlaşmanın bölgeye olumlu yansıtacağı konusunda hemfikir olunduğu açıklandı.⁸¹

Ocak 2023 itibarıyla Türkiye'nin Umman Büyükelçisi olarak atanan Prof. Dr. Muhammet Hekimoğlu, 21 Mart tarihinde Umman Sultanı Heysem bin Tarık'a güven mektubunu sunmuştur. Sultan Heysem, Büyükelçi Hekimoğlu ile kısa sohbette bulunarak, iki ülke arasındaki ilişkileri değerlendirdi.⁸²

80 <https://www.yenisafak.com/ar/world/4028241>

81 <https://www.gcc-sg.org/ar-sa/MediaCenter/NewsCooperation/News/Pages/news2023-3-22-8.aspx>

82 <https://twitter.com/TCMuskatBE/status/1638146534872170497?t=zJUdRNndUfcOJ-pZhUcyww&s=08>

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

Bu bölüm 20-26 Mart 2023 tarihleri arasındaki Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır ve Sudan'daki siyasi, ekonomik ve güvenlik gelişmelerini mercek altına almaktadır.

• Siyaset

Kuzey Afrika'daki iç siyaset ve dış politika gelişmeleri incelendiğinde bu hafta yedi temel konunun ön plana çıktığı görülmektedir.

Bu bağlamda öne çıkan ilk gelişme, Fas ve İspanya'nın, Batı Sahra hava sahasının kontrolünü Fas'a devretmek amacıyla bir yıl önce aldıkları kararın ardından, hava sahasının geleceğini belirlemek üzere müzakerelere başlamasıdır. İspanyol hükûmeti, Kanarya Adalarını temsil eden senatör Fernande Clavijo'nun sorusuna verdiği yanıtta "Fas ile bu konuda müzakereler başladı." dedi. Hava sahasının kontrolü İspanya'nın elinde olmasına rağmen, Avrupa ülkesinin havalimanı otoritesi ENAIRE, Faslı muadili ONDA ile hareketleri koordine etmek için bir anlaşma imzaladı. Anlaşmaya göre ONDA'nın Kazablanka'daki bölgesel kontrol merkezi Laayoune, Dakhla ve Es-Smara Havalimanlarına giriş ve çıkış yapan uçuşlara Kanarya Adaları'ndaki kontrol merkezlerine devredilmeden önce ilk yetkiyi verecektir.⁸³

İkincisi, Fas'ın Filistin halkı diye bir şey olmadığını söyleyen İsraili Maliye Bakanı Bezalel Smotrich'in Filistin ve diğer Arap uluslarına yönelik son provokatif ve ırkçı yorumlarını şiddetle kınayan Arap ülkelerine ve dünyanın dört bir yanındaki diğer uluslara katılmasıdır. Dışişleri Bakanı Nasser Bourita yaptığı açıklamada, krallığın «İsrail hükûmeti üyelerinin bazı açıklamalarını endişeyle takip ettiğini» belirtti ve bu tür açıklamaları Arap ülkelerine ve Filistinlilere yönelik "kışkırtıcı" olarak nitelendirdi. Filistin davasının Kuzey Afrika ülkesi için tekil önemine vurgu yapan Bourita, Fas'ın "her türlü sorumsuz davranışı ve kışkırtıcı ya da olumsuz etkiye sebep olabilecek her türlü tutumu sürekli olarak kınadığını ve reddettiğini" sözlerine ekledi.⁸⁴

Üçüncüsü Cezayir'in Fransa Büyükelçisi'nin yakında geri döneceğinin bildirilmesidir. Cezayir Cumhurbaşkanı Abdülmecid Tebbun, bir televizyon röportajında, Fransız-Cezayirli bir aktivist nedeniyle iki ülke arasında yaşanan anlaşmazlığın ardından şubat ayı başında geri çağırılan Cezayir'in Fransa büyükelçisinin "yakında" Paris'e döneceğini açıkladı. Tebbun, Al-Jazeera'ya verdiği bir röportajda bu yabancılışmaya atıfta bulunarak "Fransa ile ilişkilerimiz inişli çıkışlı" demişti. Röportajın resmî APS ajansı tarafından yayımlanan bir haberine göre, "Cezayir büyükelçisi yakında Paris'e geri dönecek" diye ekledi.⁸⁵

83 <https://www.morocoworldnews.com/2023/03/354639/morocco-spain-start-negotiations-over-western-sahara-airspace>

84 <https://www.morocoworldnews.com/2023/03/354636/morocco-condemns-israeli-ministers-irresponsible-inflammatory-speech>

85 <https://www.africanews.com/2023/03/22/the-algerian-ambassador-to-france-soon-to-return/>

Dördüncüsü, Tunus'ta hapisteki Tunuslu siyasetçilerin ailelerinin İngiltere'nin Said'e yaptırım uygulamasını istemesidir. Hapisteki Tunuslu muhaliflerin aileleri, Birleşik Krallık'ı, aralarında Cumhurbaşkanı Kays Said'in de bulunduğu Tunuslu yetkililere ağır insan hakları ihlalleri nedeniyle yaptırım uygulamaya çağırarak yasal bir başvuruda bulundu. Davadan sorumlu Avukat Rodney Dixon KC çarşamba günü Londra'da düzenlediği basın toplantısında, "Dışişleri Bakanı'ndan başvurumuzu acilen incelemesini ve tespit ettiğimiz bu belirli kişilere karşı yaptırım uygulamasını istiyoruz" dedi. Yasal başvuruda ayrıca Tunus Adalet Bakanı Leyla Jaffel, Savunma Bakanı Imed Memmich, eski İçişleri Bakanı Tefvik Şerafeddin ve eski İçişleri Bakanı vekili Ridha Gharsallaoui'ye karşı yaptırım uygulanması istendi.⁸⁶

Beşincisi, Mısır'ın İsrail'in işgali altındaki topraklarda yerleşimlerin yeniden kurulmasını öngören yasanın kabul edilmesini kınamasıdır. Mısır Knesset'in 2005 yılında iptal edilen Batı Şeria'daki dört yerleşim birimine yerleşimcilerin geri dönmesine izin veren bir yasayı kabul etmesini kınayarak bu adımın uluslararası hukuku ve BM Güvenlik Konseyi kararlarını ihlal ettiğini vurguladı. Dışişleri Bakanlığının açıklamasında, "bu tür kararname ve yasaların Filistinliler ve İsraililer arasında barışın sağlanmasına yönelik devam eden çabaları sekteye uğrattığı, Filistin halkı arasında kin ve öfke duygularını körüklediği ve işgal altındaki topraklarda siyasi ve güvenlik ortamını karmaşık hâle getirdiği" vurgulandı. Dışişleri Bakanlığı, Mısır'ın Şarm el-Şeyh'te ev sahipliği yaptığı ve İsraililer ile Filistinliler arasında barışı sağlamayı amaçlayan beşli toplantının tamamlanmasının ardından pazar günü ortak bir açıklama yayımladı.⁸⁷

Altıncısı, Libya BM temsilcisinin, Türk mevkidaşı ile Libya'daki siyasi gelişmeler üzerine görüşme gerçekleştirmesidir. Libya'nın BM temsilcisi El-Tahir el-Sunni, Libya'daki siyasi durumla ilgili gelişmeleri görüşmek üzere New York'taki Libya misyonunun merkezinde Türkiye'nin BM temsilcisi Sedat Önal ile bir araya geldi. El-Sunni Twitter hesabından yaptığı açıklamada, görüşmede Libya'daki siyasi durumla ilgili gelişmeleri gözden geçirmenin yanı sıra ortak kaygı duydukları konuları ele aldıklarını belirtti. Görüşme sırasında her iki ülkeyi ilgilendiren konularda koordinasyon ve iş birliğinin sürdürülmesi konusunda mutabık kaldıklarını açıkladı.⁸⁸

Yedincisi, Sudan'da askerî lider Abdulfettah el-Burhan'ın, Sudan'da iktidardaki konseyin "otoriter yönetimi" önlemek için çalıştığını bildirmesidir. Sudan Egemenlik Konseyi Başkanı Abdulfettah el-Burhan'ın cumartesi günü yaptığı açıklamada, ülkenin Geçici Egemenlik Konseyi'nin sivil bir yönetim kurmak ve tiranlığı önlemek için çalıştığını bildirdi. Egemenlik Konseyi tarafından yapılan açıklamaya göre el-Burhan, "Ülke yönetimi, silahlı kuvvetlerin ve

86 <https://www.aljazeera.com/news/2023/3/22/uk-tunisians-to-bring-legal-case-on-tunisia-government>

87 <https://www.egypttoday.com/Article/1/123283/Egypt-condemns-passing-law-reinstating-settlements-in-Israeli-occupied-lands>

88 <https://libyaobserver.ly/inbrief/libya-representative-un-discusses-his-turkish-counterpart-political-developments-libya>

halkın desteğine dayanan sivil bir yönetim kurmak ve gelecekte otoriter bir yönetimin kurulmasını önlemek için çabalıyor” dedi. Sudan Ordusunun her zaman halkın yanında olacağını da vurgulayan el-Burhan, ordunun “halkın bir parçası ve devlet ile halkın temel dayanağı” olduğunu da sözlerine ekledi.⁸⁹

• Ekonomi

Kuzey Afrika’daki ekonomi gelişmeleri incelendiğinde bu hafta on iki temel gelişme ön plana çıkmaktadır.

Birincisi, Kanada merkezli madencilik şirketi Elcora’nın 20 Mart Pazartesi günü Fas’ın kuzeyindeki 16 kilometrekarelik bir imtiyazda Manganez çıkarma operasyonlarının başladığını duyurmasıdır. Elcora CEO’su ve Başkanı Troy Grant, çıkarma operasyonlarının başlamasıyla ilgili olarak, “Sitemizde çıkarılan Manganez cevheri bizi çok heyecanlandırıyor. Bu, Elcora için önemli bir dönüm noktası” dedi. “Elektrikli araç ve enerji depolama sektörlerinden artan talebi karşılayan yüksek kaliteli pil metalleri ve mineralleri üretebileceğimizden eminiz” diye ekledi.⁹⁰

İkincisi, Hollanda Kraliçesi Maxima’nın, diğer önemli finansal kapsayıcılık konularının yanı sıra fintech, dijital ödeme sistemlerinin geliştirilmesi ve kapsayıcı yeşil finansmanı desteklemek için Fas’a dört günlük bir çalışma ziyaretinde bulunmasıdır. Aynı zamanda BM Genel Sekreteri’nin Kapsayıcı Kalkınma Finansmanı (UNSGSA) Özel Sözcüsü olarak da görev yapan kraliçe, Fas’ın son yıllarda finansal katılımı kaydettiği ilerlemeyi daha da ilerletmek için desteği genişletmeyi amaçlıyor.⁹¹

Üçüncüsü, Kamboçya Başbakan Yardımcısı ve Dışışleri ve Uluslararası İşbirliği Bakanı Prak Sokhonn’un, 27-28 Mart tarihlerinde Fas’a resmî bir ziyarette bulunacak bir heyete liderlik edecek olmasıdır. Ziyaret sırasında Sokhonn, iki ülke arasındaki ilişkileri ve iş birliğini güçlendirmek ve Fas ile hava bağlantısı konusunda bir anlaşma imzalamak için Fas Dışışleri Bakanı Nasser Bourita ile bir araya gelecek. Kamboçya Dışışleri Bakanlığı basın açıklamasında “Sokhonn, Faslı mevkidaşı Nasser Bourita ile Kamboçya-Fas ilişkilerinin güçlendirilmesi ve ekonomi, ticaret, turizm, tarım ve eğitim gibi çeşitli alanlarda da iş birliğini görüşmek üzere ikili bir görüşme yapacak” dendi.⁹²

Dördüncüsü, Fas Turizm, El Sanatları ve Sosyal Ekonomi Bakanı, Fatim-Zahra Ammor’un, Fas’ın 2023-2026 yeni bir turizm yol haritasını benimsemesinin, ülkenin turizm gelirlerinin

89 <https://www.aa.com.tr/en/africa/sudans-ruling-council-working-to-prevent-authoritarian-rule-in-sudan-says-president/2849871>

90 <https://www.morocoworldnews.com/2023/03/354563/elcora-begins-manganese-mining-operations-in-morocco>

91 <https://www.morocoworldnews.com/2023/03/354581/queen-maxima-of-the-netherlands-in-morocco-to-promote-digital-financial-inclusion>

92 <https://www.morocoworldnews.com/2023/03/354651/morocco-cambodia-to-expand-cooperation-sign-air-connectivity-agreement>

2023'te 100 milyar MAD (10 milyar dolar) eşliğini geçmesinin beklenen "atılımlar" dönemi- ni getireceğini ileri sürmesidir. Devlete ait MAP medyası ile bu hafta yaptığı bir röportajda Fatim-Zahra Ammor, yeni yol haritasının turizmi ulusal önceliklerin merkezine koyduğunu ve 2030 yılına kadar gelen turist sayısını ikiye katlayarak 26 milyona çıkarmayı hedeflediğini açıkladı.⁹³

Beşincisi, Doğu Avrupa'dan gelen arzın azalması ve Fas'ın tarımını felce uğratan 2022 kurak- lığının ardından, Fas'ın 2022/2023 tarım sezonunda Avrupa Birliği'nin (AB) en büyük buğday ithalatçısı olmasıdır. Reuters'tan alınan bir raporda yer alan verilere göre, Fas bu yıl mart ve mayıs ayları arasında 1,5 milyon ton buğday ithal edecek.⁹⁴

Altıncısı, Trablus Uluslararası Fuarı Genel Müdürü İslam Jaafar'ın, Libya'daki İspanya Bü- yükkelçiliğindeki ticari ataşe Margarita Bilbao ile İspanya'nın Trablus Uluslararası Fuarı'nın 49. oturumuna katılımıyla ilgili düzenlemeleri görüşmesidir. İki taraf, etkinliğe İspanyol ka- tılım şeklini ve önümüzdeki mayıs ayında başlayacak olan fuarda İspanyol şirketlerine tahsis edilen alanı gözden geçirdi. Görüşmelerde ayrıca iş birliğinin yönleri ve Libya ile İspanya arasındaki ilişkileri geliştirmenin yolları da ele alındı.⁹⁵

Yedincisi, ABD petrol firması Halliburton'un yakında Libya'nın devlete ait Ulusal Petrol Şir- keti (NOC) ile Libya'nın merkezindeki Al-Dhara petrol sahasını yeniden inşa etmek için 1 milyar dolarlık bir anlaşma imzalaması beklenmesi ve Honeywell'in ise NOC ile 400 milyon dolarlık bir sözleşmeyi tasarlamaya hazırlanıyor olmasıdır. NOC başkanı Ferhat Bengdara, The Wall Street Journal'a (WSJ) verdiği demeçte, güney Libya'da bir rafineri inşa etmeyi planladıklarını söyledi.⁹⁶

Sekizincisi, Mısır Tedarik ve İç Ticaret Bakanı Ali Moselhi'nin 18 Mart Cumartesi günü yaptığı açıklamada, Mısır'ın Ukrayna-Rusya krizi sırasında anlaşmadan istenen faydaları göremedi- ği için onlarca yıllık Birleşmiş Milletler Tahıl Ticareti Sözleşmesi'nden (GTC) çekilme kararı aldığını açıklamasıdır. 13 Şubat 2023'te Mısır, Sözleşme'nin 29. maddesi uyarınca 30 Haziran 2023 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere sözleşmeden çekilme kararını BM Genel Sek- reteri Antonio Guterres'e bildirdi.⁹⁷

Dokuzuncusu, Kamu Seferberlik ve İstatistik Merkezi Ajansı (CAPMAS) tarafından, Mısır'ın Türkiye'ye ihracatı 2021'deki 3 milyar dolara kıyasla 2022'de yüzde 32,3 artarak 4 milyar dolar olarak kaydedildiğinin açıklanmasıdır. Ancak bir CAPMAS açıklamasına göre, Mısır'ın Türkiye'den yaptığı ithalat yüzde 0,7 düşerek 3,74 milyar dolardan 3,72 milyar dolara geri-

93 <https://www.morocoworldnews.com/2023/03/354662/moroccan-minister-tourism-revenues-to-reach-record-10-billion-in-2023>

94 <https://www.morocoworldnews.com/2023/03/354676/eus-wheat-exports-to-morocco-hit-record-high>

95 <https://libyaobserver.ly/inbrief/spain-take-part-tripoli-international-fair>

96 <https://libyaobserver.ly/economy/halliburton-and-honeywell-sign-deals-develop-oilfields-libya>

97 <https://english.ahram.org.eg/News/491970.aspx>

ledi. Bu arada, ikili ticaret hacmi, bir yıl önceki 6,7 milyar dolara kıyasla yüzde 14 artarak 2022'de 7,7 milyar dolara ulaştı. Ajans, 2022'de yakıtlar, madeni yağlar, damıtılmış ürünler, plastikler, organik olmayan kimyasallar, gübreler, giysiler ve elektrikli ev aletlerinin ana ihracat olduğunu söyledi. Ayrıca Mısır'daki Türk yatırımları, bir önceki mali yılda 138,1 milyon dolara kıyasla 2021/2022 mali yılında %30,3 artarak 179,9 milyon dolara ulaştı.⁹⁸

Onuncusu, Dünya Bankası Grubu (WBG) İcra Direktörleri Kurulu tarafından salı günü Mısır için Dünya Bankası Grubu'nun 2023-2027 Mali Yılı için ülkedeki stratejisini belirleyen yeni bir Ülke Ortaklık Çerçevesi'ni (CPF) onaylanmasıdır. CPF, tüm CPF dönemi boyunca Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasından (IBRD) yılda 1 milyar dolarlık ve Uluslararası Finans Kurumu'ndan (IFC) yaklaşık 2 milyar dolarlık kredilerle ve Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansından (MIGA) garantiler ile 7 milyar dolarlık bir mali zarfla desteklenecektir. Ayrıca CPF, Dünya Bankası, IFC, IBRD ve MIGA tarafından üç kurumun mevcut portföylerini temel alarak ve borç verme konusunda esnek bir yaklaşım benimseyerek ortaklaşa uygulanacaktır.⁹⁹

On birincisi, Mısır Ticaret ve Sanayi Bakanı Ahmet Samir'in, 22 Mart Çarşamba günü yerel pazar ihtiyaçlarını aşan miktarlar dışında her türlü şeker ihracatına üç aylık bir yasak getirdiğini duyurmasıdır. Resmî Gazetede yayımlanan kararnameye göre, ihracattan önce bakanlık onayından geçmesi gereken fazla miktarlar, Tedarik ve İç Ticaret Bakanlığı tarafından tespit edilecek.¹⁰⁰

On ikincisi, Çinin Xinxing Ductile Iron Pipes Corporation şirketinin Mısır'ın Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi (SCZONE) içindeki Çin-Mısır TEDA iş birliği bölgesinde bir dökme demir boru ve çelik üretim projesi kurmak için 2 milyar dolar yatırım yapacak olmasıdır. Xinxing Genel Müdürü Qi Shu He, Başbakan Mustafa Madbouly ile yaptığı görüşmede, toplam 1,7 milyon metrekarelik bir alan üzerine kurulacak ve yılda 2,6 milyar dolarlık üretim değeriyle kurulacak olan projenin 2.100'den fazla iş fırsatı sağlamasının beklendiğini söyledi. 250.000 metrekare alana yayılan projenin ilk etabı, yaklaşık 150 milyon dolarlık yatırımla döküm boru üretimini kapsıyor. Yaklaşık 1,8 milyar dolarlık yatırımla ikinci etap ise, 1,45 milyon metrekareyi aşıyor.¹⁰¹

• Güvenlik

Bu hafta Kuzey Afrika'da güvenlik gelişmeleri incelendiğinde iki haber ön plana çıkmaktadır.

Bunlardan ilki, Cezayir'de çökertilen bir kaçak göçmen çetesi ilgilidir. Yerel medya kaynaklarından çarşamba günü alınana bilgiye göre, Cezayirli yetkililerin Cezayir üzerinden Avrupa'ya giden uluslararası bir göçmen kaçakçılığı ağını çökerttikleri aktarıldı. Şebekenin 15

98 <https://english.ahram.org.eg/News/491959.aspx>

99 <https://english.ahram.org.eg/News/492195.aspx>

100 <https://english.ahram.org.eg/News/492245.aspx>

101 <https://english.ahram.org.eg/News/492300.aspx>

üyesinin dokuzunun Suriyeli, altısının Cezayirli olduğu belirtildi. Organize Suçla Mücadele Merkezi Servisi'nin (SCLCO) çarşamba günü söz konusu kişileri yakaladıkları ve adalete teslim ettikleri ifade edildi. Ennharonline'a göre yaklaşık beş ay süre soruşturmada, Cezayir polisinin Suriye ve Lübnan'dan göçmenleri Libya'daki Bingazi havaalanına taşıyan ağın izin sürdükleri aktarıldı. Aktarılan bilgiye göre, göçmenlerin daha sonra kara yoluyla Libya'nın Ghadames kasabasına götürüldükleri ve oradan da sınırdaki Debdeb kasabası üzerinden çöl yolu izlenerek kaçak yollarla Cezayir'e götürüldükleri belirtildi. Göçmenlerin Avrupa'ya geçişinde yeniden bir araya geldiği Cezayir'in batısındaki metropol şehri Oran'a getirildikleri bildirildi.¹⁰²

Haftanın ikinci gelişmesi ise Tunus açıklarında batan göçmen teknesi ile ilgilidir. Tunuslu yetkililer tarafından yapılan açıklamada, cuma günü göçmenlerin bulunduğu bir teknenin Tunus açıklarında batmasının ardından en az 34 Afrikalı göçmenin kaybolduğu bildirildi. Bu tekne kazasının iki gün içinde gerçekleşen beşinci tekne kazası olduğu ve toplam kayıp sayısını 67'ye çıkardığı söylendi. İtalyan sahil güvenliği perşembe günü yaptığı açıklamada Tunus'tan deniz yoluyla geçiş girişiminde en az beş kişinin hayatını kaybettiği ve 33 kişinin de kaybolmasından sonra, İtalya'nın güney kıyı şeridinde iki ayrı operasyonda yaklaşık 750 göçmenin kurtarıldığı bildirildi. Ulusal muhafızlardan bir yetkili, sahil güvenliğinin iki gün içinde İtalya'ya giden 56 tekneyi durdurduğunu ve çoğu Sahraaltı Afrika ülkelerinden gelen 3.000'den fazla göçmenin gözaltına alındığını söylediği aktarıldı.¹⁰³

102 <https://www.africanews.com/2023/03/23/algeria-dismantles-migrant-smuggling-network-to-europe/>

103 <https://www.reuters.com/world/africa/least-34-african-migrants-missing-after-boat-sank-off-tunisia-official-tells-2023-03-24/>

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(20-26 MART 2023)

• Vladimir Putin, Rusya ile Afrika Arasındaki Ortak Noktaları Anlattı

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in, "Çok kutuplu dünyada Rusya-Afrika" konulu konferansta yaptığı konuşmalar Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. "Vedmosti.ru" haber sitesinde yayımlanan ["Vladimir Putin, Rusya İle Afrika Arasındaki Ortak Noktaları Anlattı"](#) başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıya göre, Moskova'da düzenlenen söz konusu toplantıda Putin, kara kıtaya hitaben "neo-sömürgeci ideolojiye karşı birlikte çıktıklarını" ifade etmiştir. Yazıda görüşlerine başvurulmuş Rusya Bilimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsünde araştırmacı Grigory Lukyanov, Rusya-Afrika ilişkilerindeki gelişmeleri şu şekilde özetledi: "2019'da gerçekleştirilen ilk Rusya-Afrika zirvesini göz önünde bulundurmuş olursak Rusya ile kara kıta arasındaki ilişkiler henüz başlangıç aşamasındadır. Pandemi yeni ilişkilerin kurulmasını gerektirse de salgının ardından Rusya özel harekâtı başladı. Tüm bu süreçlerin nihai gelişimi, uluslararası durum bir tür yeni normallik 'platosuna' ulaştığında değerlendirilebilir." Analist, şu ana kadar Afrika yönünde herhangi bir kurumsal çerçeve oluşturulmadığına da dikkat çekti: "ABD, AB, Çin ve Hindistan örneğinde olduğu gibi, sivil ve iş çevreleri arasındaki temaslara, ekonomik bağlara henüz tam olarak dönüştürülmemiş siyasi olaylar söz konusu." Rusya ve Afrika arasında parlamentolar arası aktif iş birliğinin uzun süredir devam ettiğine değinen uzman, bu gelişmelerin hoş karşılanabildiğini ifade etti. Lukyanov, Rusya-Afrika siyasi temaslarının, özellikle de parlamentolar arası iş birliğinin haziran ayında Rusya-Afrika forumunda duyurulacak olan gerçek anlaşmalara dönüştürülebileceği ihtimalini de göz ardı etmedi.

• Irak Yirmi Yıl Sonra: Amerikan Müdahalesi Neye Yol Açtı?

20 Mart'ta Moskova merkezli "Valday" Uluslararası Tartışma Kulübünde ABD'nin Irak'a müdahalesi ve sonuçları ele alındı. Tartışma ["Irak Yirmi Yıl Sonra: Amerikan Müdahalesi Neye Yol Açtı?"](#) başlığı altında kulübün sayfasında yayımlandı. Yazıya göre, toplantının moderatörü olan Rusya Dışişleri Bakanlığı nezdinde Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Fakültesi Dekanı Andrey Suşentsov, ABD'nin Irak işgalini "insani bahane" altında bölgede yaptığı en büyük askerî-politik maceralarından biri olarak nitelendirdi: "İşgal, rezil "tek kutuplu anın" doruk noktasına işaret ediyordu. Bu hamle ABD'nin herhangi bir direnişle karşılaşmayacağını düşündüğü bir döneme denk geliyordu. Tartışmanın katılımcısı olan Rusya Dışişleri Bakanlığı nezdinde Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsünde Uluslararası Çalışmalar Bölümü Direktörü Maksim Suçkov ise Ortadoğu'daki Amerikan deneylerinin sonuçlarını analiz etti. Uzman, "Çöl Fırtınası" Operasyonu'nu ABD siyasetinin "altın on yılı"nın başlangıcı olarak nitelendirdi ve ironik bir şekilde Amerikan egemenliğinin

başladığı yerde, yani Irak'ta sona erdiğine dikkat çekti. Suchkov'a göre 2003 yılında alınan Irak işgal kararı, sonuçları henüz aşılamamış üç krizle sonuçlandı: "Birincisi, ABD'nin beslediği kurumlara ve fikirlere yönelik bir güven krizi oluştu. Nitekim demokrasiye ve liberal dünya düzenine inananlar büyük bir hayal kırıklığına uğramak zorunda kaldılar. İkincisi, sadece Irak'ta değil, tüm Ortadoğu'da bir güvenlik krizi ortaya çıktı. İşgal, bölgedeki kırılğan devlet yapısını baltalamakla kalmayıp aynı zamanda birçok terörist grubun ortaya çıkmasına yol açtı. Üçüncüsü, söz konusu işgal jeopolitik yönetim krizi anlamına geldi. Washington'un bölgede belirlediği hedeflerin hiçbiri gerçekleşmedi. Tam tersi, Irak işgal ABD'ye ağır bir darbe indirdi."

• Rusya, İran Ekonomisinin En Büyük Yatırımcısı Oldu

İran'ın Ekonomi ve Maliye Bakanı Ehsan Khanduzi'nin, Financial Times'a verdiği röportajda, Moskova'nın bu mali yılda Tahran'ın en büyük yatırımcısı hâline geldiği konusunda kullandığı ifadeler Rusya basınında geniş yer buldu. "İzvestiya" gazetesinin 23 Mart sayısında yayımlanan "[Rusya, İran Ekonomisinin En Büyük Yatırımcısı Oldu](#)" başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıya göre mali yılın sonunda yatırımın toplam hacminin 2,76 milyar dolar olduğu tahmin edilmiştir. Yazıda görüşlerine baş vurulan "Finam" Finans grubu (FG) Makroekonomik Analiz Dairesi Başkanı Olga Belenkaya'ya göre Rusya, İran gibi aynı düzeyde Batı yatırımlarına maruz kaldıktan sonra, iki ülke arasındaki iş birliğine olan ilgi arttı: "Aynı zamanda, Rus iş dünyasına yönelik ikincil yatırım riskleri artık Batı tarafından önemli olarak algılanmıyor. Bunun yanı sıra Rusya ve İran arasındaki ticaret cirosu hâlâ çok mütevazı olsa da her iki ülkenin Batı ile ilişkilerinin kutuplaştığı koşullarda aralarındaki ticaret ve yatırım hacminin büyümeye devam edeceği muhtemeldir." Uzman, Rusya ile İran arasındaki geleneksel iş birliği alanlarından birinin enerji olduğu görüşünü savundu: "Buşehr Nükleer Santrali'nin ikinci aşaması inşa ediliyor ve petrol sahaları geliştiriliyor. Ayrıca, Rusya'nın dış ticaretinin coğrafi yapısındaki değişikliklerle bağlantılı olarak, Kuzey-Güney ulaşım ve lojistik koridorunun geliştirilmesi de bir öncelik hâline gelmiştir." Analist, İran'ın hâlâ ekonomik kalkınma ve diğer ülkelerle iş birliği olanaklarını önemli ölçüde sınırlayan uluslararası yaptırımlara da değindi: "Bununla birlikte Çin, İran'ın en büyük dış ticaret ortağı ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Hindistan ve Türkiye de önemli bir paya sahiptir. İran-Suudi Arabistan normalleşmesine bağlı olarak bu ülkeler arasında ekonomik iş birliğinin de tesis edilmesi olasıdır." Tartışmanın diğer katılımcısı olan Moskova Ekonomi Yüksekokulu Dünya Ekonomisi ve Dünya Siyaseti Fakültesi Bölge Dışı Çalışmalar Bölümü kıdemli Öğretim Üyesi Elmira İmamkulieva, Rusya'nın İran için önemini şu şekilde yorumladı: "Tahran'ın, Arap komşularıyla özellikle de Suudi Arabistan'la ilişkilerini normalleştirilmesi İran'ın izolasyondan çıkabilmesine katkı sağlasa da de Tahran için Moskova önemli bir stratejik ortak olmaya devam edecek." Rusya Federasyonu Başkanına bağlı Rusya Ulusal Ekonomi ve Kamu Yönetimi Akademisi Sosyal Bilimler Enstitüsü "Siyasi Bilgiler Okulu" dekanı Sergey Demidenko ise Moskova'nın İran ekonomisinin en büyük yatırımcısı hâline gelmesini "Tahran için umut verici" olarak yorumla-

dı: “İran ekonomisindeki Rus yatırımları artıyor ve İran’ın Rusya ekonomisindeki yatırımları muhtemelen büyüyecek. Ülkelerimiz arasındaki ticaret cirosu henüz çok büyük değil. Büyük olasılıkla, ana yatırımlar ulaşım endüstrisine gidecek. (Hazar Denizi’nin altyapısı, İran’daki limanlar-demiryolları). Uzman, Rusya-İran ticari ilişkileri bağlamında ana sektörün tarım olduğuna işaret etti. Ayrıca analiste göre, İran hâlâ özel askerî operasyon nasıl sona ereceği bağlamında Rusya’yı izliyor.

• Körfez İçin Gerilimi Azaltma, Çin İçin Başarı ve Meydan Okuma

Rusya’nın önde gelen araştırma, yayın yapan Uluslararası İlişkiler Konseyi sayfasında [“Körfez İçin Gerilimi Azaltma, Çin İçin Başarı ve Meydan Okuma”](#) başlıklı değerlendirme yazısı yayımlandı. Makalenin yazarı Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü (MEMO) Ortadoğu Araştırmaları Merkezinde Kıdemli Araştırma Görevlisi Nikolay Surkov, Suudi Arabistan ile İran arasında imzalanan anlaşmanın önemi ve Çin’in bölgedeki yeni rolünü alt başlıklarla ayrıntılı şekilde ele almıştır. Yazıya göre Mart 2023’te, diplomatik ilişkilerin sona ermesinden yedi yıl sonra, Suudi Arabistan ve İran, karşılıklı olarak büyükelçiliklerini yeniden açma konusunda anlaştilar: “Bu karar, Körfez bölgesinde ve gelecekte tüm Ortadoğu’da gerilimlerin azaltılması için fırsatlar sunuyor. Suudi-İran görüşmelerinin önce Umman’ın, ardından Irak’ın arabuluculuğuyla oldukça uzun bir süre devam etmesine bakmaksızın anlaşmanın ana sorunlarından biri güvenilir bir garantörün olmamasıydı. Bu açıdan bakıldığında, Tahran-Riyad normalleşmesine Çinin müdahil olması çok önemliydi.” Uzman, Suudi-İran normalleşmesi noktasında Çin’in bölgesel rolünü şu şekilde değerlendirdi: “Çin, yakın zamana kadar, ticaret ve yatırıma dayanan “kalkınma yoluyla istikrar” formülüne bağlı kalsa da Suudi-İran istişareleri, diplomatik yeteneklerini göstermek için iyi bir fırsat hâline geldi. Ne de olsa Pekin, Amerikalı ve Avrupalı diplomatların gücünün ötesinde bir sorunu çözmeyi başardı. Çin, sadece enerji, ticaret veya teknolojiye değil, güvenlik konularında da ABD’ye alternatif olabileceğini Ortadoğu’ya ve dünyaya gösterdi.”

Analiste göre Arap monarşileri için İran’ın bölgesel politikasının gözden geçirilmesi ve etkinliğinin azaltılması çözümün temel koşuludur: “Bu nedenle, Suudi-İran anlaşmasının ilk deneyimi, tarafların Yemen’deki çatışmada bir anlaşmaya varması veya en azından çatışmayı dondurması olacaktır. Ve sonra sıra Irak, Lübnan ve Suriye gibi daha zor davalara gelecek.” Nükleer meseleye ve İran’ın askerî potansiyeline gelince, Surkov, “bu konuların ertelenmesi muhtemeldir” ifadelerini kullandı: “Bu arada tarafların karşılıklı güvenini yeniden tesis etmek ve güçlendirmek için küçük adımların atılmasının zamanı geldi. Anlaşmanın sonucu şimdilik yumuşama ve/veya soğuk barış olsa da bir buçuk yıl içinde sureci genişletilmiş bir diyalog izleyebilir.”